

RAKOVINA TLUSTÉHO STŘEVA A KONEČNÍKU

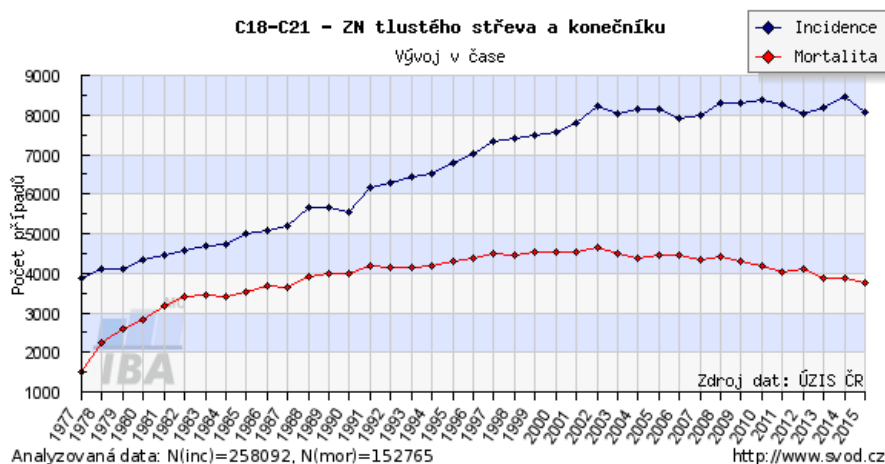
Autor: Sylvie Schneiderová

Školitel: MUDr. Karel Cwiertka, Ph.D.

Výskyt

Rakovina tlustého střeva a konečníku (kolorektální karcinom) patří v České republice a jiných vyspělých státech *mezi nejčastější zhoubné nádory*. Každý rok je v ČR tento typ nádoru zjištěn u více než 8000 osob a zhruba 4000 lidí tomuto onemocnění podlehnou. U mužů se kolorektální karcinom vyskytuje zhruba dvakrát častěji. Jedná se o *3. nejčastější zhoubné onemocnění* u mužů i u žen, nepočítáme-li nádory kůže. Za posledních deset let se úmrtnost mírně snížila, zatímco počet nových případů stagnuje. V celosvětovém měřítku se kolorektální karcinom vyskytuje nejčastěji *na Slovensku, v Maďarsku a na Novém Zélandu*. Česká republika zaujímá z hlediska výskytu nových případů celkově 4. místo, u mužů je pak výskyt 3. nejčastější a u žen 15. nejčastější na světě.

Obr. 1 Četnost výskytu nových případů a úmrtí nádoru tlustého střeva a konečníku

Zdroj: <http://svod.cz/analyse.php?modul=incmor#>, cit. 10.3.2018

Etiologie, patogeneze

Na vznik onemocnění má vliv více rizikových faktorů. Většinou se tento nádor objeví u osob *nad 50 let věku*. Výskyt kolorektálního karcinomu u pokrevních příbuzných prvního stupně (rodiče, sourozenci, děti) a některá geneticky podmíněná onemocnění (např. familiární adenomatózní polypóza a Gardnerův syndrom) zvyšují pravděpodobnost onemocnění. Důležitý je ale i životní styl. *Zvýšené množství živočišných tuků* (hlavně červené maso a uzeniny),

alkohol, kouření a zároveň požívání potravy s malým množstvím vlákniny a vitaminů zvyšuje riziko vzniku nádoru. Rizikovým faktorem je i obezita, nedostatek pohybu a diabetes mellitus 2. typu. Riziko zvyšuje i výskyt střevních polypů nebo chronických zánětlivých onemocnění střeva, jako je ulcerózní kolitida nebo Crohnova choroba.

Hlavní příznaky

Projevy onemocnění jsou velmi různorodé. V časných stádiích se nádor *nemusí vůbec projevovat*. Často jsou příznaky velmi nespecifické a ve většině případů svědčí spíše pro jiná, méně závažná onemocnění. Objevit se mohou například *pocity plnosti, bolesti břicha, plynatost, průjem, zácpa, obtížné vyprazdňování*. Vyskytnout se může i nechtěný úbytek na váze. Důležitým varovným příznakem je *přítomnosti krve ve stolici*. Nádor může způsobit i střevní neprůchodnost, projevující se silnými, křečovitými bolestmi břicha a zástavou odchodu plynů a stolice, možné je i zvracení.

Vyšetření

Pro co nejvyšší šanci na úspěšně uzdravení je důležité je *zachytit onemocnění v co nejranějším stadiu*. Pro tyto účely slouží screeningové *vyšetření na skryté (okultní) krvácení ve stolici*. Pozitivní test na okultní krvácení může mít ale i jiné příčiny, jako je krvácení z hemoroidů či zánětlivá střevní onemocnění. Pro potvrzení diagnózy kolorektálního karcinomu je proto nejdůležitějším vyšetřením *koloskopie*. Při ní se přes konečník do tlustého střeva zavádí speciální přístroj s optikou a umožní tak lékaři konečník a tlusté střevo prohlédnout a případně odebrat vzorky k histologickému vyšetření. U osob starších padesáti let bez příznaků by se test na okultní krvácení měl provádět každý rok. Od 55 let je pak doporučeno tento test provádět jednou za dva roky nebo přímo zvolit koloskopii.

Léčba

V terapii nádorů tlustého střeva a konečníku se často uplatňuje kombinace dvou a více metod. Základem je chirurgická léčba, kterou je možno doplnit chemoterapií, ozařováním i cílenou léčbou. U karcinomu rekta je doporučována i neoadjuvantní terapie, při které jsou léky nebo ozařování využívány před operací s cílem zmenšení nádoru. Po operaci se léčba nazývá adjuvantní, která si klade za cíl zničit případné mikroskopické onemocnění. Důležitou komponentou je i léčba podpůrná, která se snaží omezit výskyt nežádoucích účinků protinádorové léčby a zároveň zmírnit komplikace samotného onemocnění.

Při rozhodování o tom, jaký postup léčby je nejlepší, je nutný individualizovaný přístup. Na vytvoření léčebného plánu se podílí celý tým odborníků. Na rozhodnutí mají hlavní vliv typ

nádoru, jeho rozsah, přidružené nemoci a celkový stav pacienta. Důležité je i patologií stanovená charakteristika nádorové tkáně a laboratorní vyšetření.

Chirurgická léčba – cílem je odstranit nádor i s částí okolního zdravého střeva spolu s přiléhajícími lymfatickými uzlinami. Vzniklé dva zdravé konce střeva či konečníku pak může chirurg buď spojit do anastomózy nebo provede tzv. kolostomii, což je vyvedení střeva přes břišní stěnu navenek. Kolostomie může být dočasná nebo i trvalá, hlavně u nádorů umístěných v blízkosti řitního otvoru.

Chemoterapie – u tohoto způsobu léčby jsou používány léky, tzv. protinádorová cytostatika, se schopností ničit nádorové buňky. Většinou jsou aplikována infuzí. Nejčastěji je používán 5-fluorouracil, často kombinován s leukovorinem a oxaliplatinou nebo irinotekanem. Místo 5-fluorouracilu lze použít i kapecitabin, který je dostupný v tabletové formě.

Radioterapie – záření ničí nádorové buňky zvláště v oblasti s vysokou dávkou. Používá se především u nádorů konečníku. Provádí se ve většině případů předoperačně, často v kombinaci s chemoterapií. Ozařování významně snižuje riziko recidivy.

Cílená léčba – používány jsou tzv. monoklonální protilátky, které jsou schopny v těle vyhledat a zničit nádorové buňky nebo omezit novotvorbu cév v nádoru. Používá se u pacientů se vzdálenými metastázami kolorektálního karcinomu. Využívá se bevacizumab, cetuximab, panitumumab, aflibercept.

Komplikace

Po operaci se mohou objevit bolesti v místě operační rány, je také zvýšené riziko infekcí. Po chemoterapii může být přítomna nevolnost a zvracení, které jsou ale správnou podpůrnou léčbou často eliminovat. Dále se může objevit silný průjem (po fluorouracilu, kapecitabinu a irinotekanu), který je nutné ihned řešit, protože může vést k dehydrataci a minerálnímu rozvratu. Po oxaliplatině se setkáváme s periferní chladovou neurotoxicitou, která se nejčastěji projevuje paresteziemi (mravenčením prstů, pálením apod.) a může vést až k poruše koordinace jemných pohybů. Při chemoterapii může také dojít k vypadávání vlasů, po ukončení léčby vlasy zpět narostou. Při ozařování se objevuje lokální zarudnutí a suchost kůže, pacient může pociťovat slabost a nevolnost.

Praktické rady pro pacienta

Důležitou roli hrají preventivní opatření. Žádoucí je pravidelná konzumace potravy s vysokým obsahem vlákniny, jako je *ovoce, zelenina, luštěniny a celozrnné výrobky*. Měli bychom se

snažit omezit alkohol, kouření a konzumování potravin s vysokou kalorickou hodnotou bez současné dostatečné fyzické aktivity. V případě střevních obtíží, jako například déletrvající zácpa, průjem, břišní dyskomfort, obtížné vyprazdňování či nález krve ve stolici je nezbytné ihned navštívit praktického lékaře, aby se mohl nádor zachytit v co nejranějším stadiu.

Seznam použité literatury

Odborné publikace

VYSLOUŽIL, Kamil. *Komplexní léčba nádorů rekta*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0628-8.

DUŠEK, Ladislav. *Epidemiologie, prevence a léčba kolorektálního karcinomu dle dostupných českých a mezinárodních dat*. Praha: Fakultní nemocnice v Motole, 2012. ISBN 978-80-87347-07-2.

Internetové zdroje

Česká onkologická společnost České lékařské společnosti J. E. Purkyně: O nádorech tlustého střeva a konečníku [online]. [10.3.2018] Dostupné z: <https://www.linkos.cz/pacient-a-rodina/onkologicke-diagnozy/nadory-travici-trubice-jicen-zaludek-tenke-strevo-tluste-strevo-konecnik-rit-c15/o-nadorech-tlusteho-streva-a-konecniku/>

FOUSKOVÁ, Diana. Nutriční stav pacientů s kolorektálním karcinomem před diagnózou a během terapie. 2017 [online]. [10.3.2018] Dostupné z: <https://www.medicinapropraxi.cz/pdfs/med/2016/01/07.pdf>

System pro Vizualizaci Onkologických Dat [online]. [10.3.2018]. Dostupné z: <http://www.svod.cz/analyse.php?modul=incmor#>

zdravi.euro.cz - Zdravotnictví a medicína [online]. [10.3.2018] Dostupné z: <https://zdravi.euro.cz/clanek/postgradualni-medicina/komplexni-lecba-karcinomu-rekta-474636>

Seznam fotografií, obrázků

Obr. 1 Četnost výskytu nových případů a úmrtí nádoru tlustého střeva a konečníku

Zdroj: <http://svod.cz/analyse.php?modul=incmor#>, cit. 10.3.2018